

Obraćanje visokog predstavnika Christiana Schmidta Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda

Vjerodostojna je izgovorena riječ

Gospođo predsjednice, poštovani članovi Vijeća,

Čast mi je obratiti se ovom uglednom tijelu prvi put u svojstvu visokog predstavnika, predstavljajući 61. izvještaj visokog predstavnika, imajući u vidu da je dobra praksa i da je važno informirati Ujedinjene narode o dešavanjima u Bosni i Hercegovini. S obzirom da je prošlo devet mjeseci od kada sam preuzeo tu ulogu, mogu potvrditi da to ni u kom smislu nije lak posao. Ali je vrijedno truda i čast mi je obavljati ga.

Želim naglasiti da građani Bosne i Hercegovine zaslužuju razumijevanje i posvećenost međunarodne zajednice. Radi se o ljudima koji su vrijedni, okrenuti miru, iz svih etničkih zajednica i ostali. Uistinu su na dobrom putu ka evropskim integracijama, ali u međuvremenu se treba posvetiti i pratiti određene političke prepreke.

Na početku da budem jasan da, iako postoje prijetnje ustavnom poretku Bosne i Hercegovine koje dolaze prije svega iz jednog dijela zemlje, ozbiljni izazovi njenoj funkcionalnosti postoje u cijeloj zemlji, a ja ću se pozabaviti najozbiljnijim.

Dame i gospodo,

U aprilu se navršilo 30 godina od početka rata u Bosni i Hercegovini. Još od prošle godine, građani te zemlje, pa čak i međunarodni mediji, špekuliraju o mogućnosti novog rata. U Sarajevu su se ispred mog ureda okupili demonstranti apelirajući na mene da interveniram da se to ne dogodi.

Više od 26 godina od potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir, Bosna i Hercegovina je i dalje zemlja traumatizirana ratom. Svaka osoba koja je proživjela rat još uvijek je na ovaj ili onaj način ranjena. I vidim da je želja za očuvanjem mira prisutna i kod Srba, Hrvata, Bošnjaka i drugih.

I ne samo to, ovo kolektivno sjećanje baca duge sjene na mlađe generacije, rođene u ratu i poslije rata – koje, suočene sa stalnom nestabilnošću, nažalost napuštaju zemlju u rekordnom broju.

Sukob u Ukrajini, ne tako daleko, otrežnjujući je podsjetnik da ni u 21. vijeku nije nemoguć još jedan rat na evropskom tlu. U tom kontekstu, gostujući senator Sjedinjenih Država nedavno je rekao u Sarajevu: "Ovo je veoma zabrinjavajuće vrijeme" za Bosnu i Hercegovinu. Ne postoji konkretna opasnost od rata, no mogućnost podgrijavanja tenzija ili kreiranja incidentnih situacija ostaje velika.

U tom kontekstu, zahvalan sam na kontinuiranom prisustvu misije EUFOR-ALTHEA, vojnog partnera OHR-a, kao mjeri izgradnje povjerenja i neophodnog mehanizma za očuvanje mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini. Ali zašto je međunarodno prisustvo, osmišljeno u Daytonu, i dalje potrebno 2022. godine?

U svom izvještaju generalnom sekretaru, napominjem da, kao i u prethodnom periodu, vlasti Republike Srpske nastavljaju sa retorikom i djelovanjem, između ostalog i usvajanjem zakona,

koji narušavaju ili imaju potencijal da naruše ustavni okvir Bosne i Hercegovine.

U decembru je Skupština Republike Srpske usvojila zaključke kojima se entitetskoj vladi nalaže da se povuče iz nekoliko prethodnih sporazuma o prenosu nadležnosti sa entiteta na državu, uključujući odbranu, indirektno oporezivanje i pravosuđe. Zaključci obavezuju Vladu Republike Srpske da u roku od šest mjeseci donese entitetske zakone u ovim oblastima sa odredbama koje državne zakone proglašavaju nevažećim u tom entitetu.

Ukoliko bi se provelo, to bi u najmanju ruku značilo povlačenje Republike Srpske iz zajedničkih Oružanih snaga Bosne i Hercegovine – što je rezultat jedne od najznačajnijih reformi daytonske ere i jedno od najpozitivnijih dostignuća proteklih godina – i potencijalno formiranje njene vlastite vojske. Za sada je takav pokušaj zaustavljen uz pomoć međunarodne zajednice.

Vodeća vladajuća politička partija u Vladi Republike Srpske u više navrata se zalagala za “mirnu disoluciju” zemlje, a potom je cilj svojih zakonodavnih poduhvata označila kao “nezavisnu Republiku Srpsku u okviru daytonske Bosne i Hercegovine”.

Nedavno sam razgovarao sa jednim šefom države iz ove regije. Rekao mi je: Ne trebate zaboraviti da u ovoj regiji nema mirne disolucije. Ne želim komentirati, nego samo podijeliti s vama ovo zapažanje.

Izraz “izvorni Dayton”, koji često koriste vlasti Republike Srpske, zapravo pokazuje nepoštivanje Ustava. Promjene ustavnog poretka ne mogu se provesti jednostrano, nego samo zajedničkim odlukama u parlamentu, pri čemu se moraju poštovati odluke Ustavnog suda i daytonska načela. Više puta sam pozivao na razgovor o eventualnim strukturalnim potrebama za poboljšanjem strukture Ustava, ali sa ove strane nisam dobio nikakav odgovor. Visoki predstavnik, kao odgovorni tumač

Općeg okvirnog sporazuma za mir, prema članu V Aneksa 10, osigurat će poštivanje ovih temeljnih obaveza.

Do kakvih zaključaka bi građani u bilo kojem društvu mogli doći, a posebno u društvu koje se još uvijek oporavlja od trauma, slušajući takvu retoriku?

Ono što vlasti Republike Srpske zapravo žele jednostranim povlačenjem iz sporazuma o prenosu nadležnosti na državu, kada bi se provelo, postiglo bi, *de facto* otcjepljenje entiteta istupanjem iz ustavnog okvira i preuzimanjem nadležnosti države.

Naglašavam da entiteti Bosne i Hercegovine postoje na osnovu Ustava. Oni su ustavni dio države, ali nemaju pravo na otcjepljenje. Najavljeni potezi vlasti Republike Srpske dovode u pitanje suverenitet Bosne i Hercegovine. Ja, kao visoki predstavnik, i Upravni odbor Vijeća za provedbu mira, opredijeljeni smo za očuvanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

Dužnost međunarodne zajednice je, u skladu sa Općim okvirnim sporazumom za mir, da štiti prava sva tri konstitutivna naroda i ostalih, kako bi svi građani mogli izraziti svoj identitet tako da nijedan ne dominira nad drugim.

Krajem prošle godine sastao sam se sa predstavnicama Udruženja Pokret majki enklava Srebrenice i Žepe, Žene Srebrenice, Majke Srebrenice, i Žene Podrinja, koje su živi podsjetnici na to kolika je cijena rata. I ovog jula one će još jednom obilježiti genocid koji je počinjen u Srebrenici 1995. godine. Međunarodna zajednica mora razmotriti sve mjere koje joj stoje na raspolaganju kako bi osigurala da u Bosni i Hercegovini prevlada mir.

Moramo nastaviti sa naporima na jačanju pomirenja i društvene kohezije, koji do sada nisu ispunjeni. S tim u vezi, moram napomenuti da školski programi koji se radikalno razlikuju po etničkim linijama nisu način da se prevaziđu sjenke prošlosti.

Dakle, razlike između Srba, Hrvata, Bošnjaka i drugih moraju se poštovati, ali mora postojati i opredijeljenost da se doprinese cjelini.

Mogu izvijestiti da se mnogo radi na tom pitanju u civilnom sektoru. Imamo pozitivne vijesti iz Brčkog, kondominija Republike Srpske i Federacije, gdje je u planu podizanje zajedničkog spomenika žrtvama rata bez podjela na osnovu različitih etničkih pozadina žrtava. Mislim da je to značajan korak.

Dame i gospodo,

Ne samo od prošle godine već dugi niz godina, Bosna i Hercegovina je zaglavljena u ciklusu kriza koje kreiraju politički lideri. Isto toliko godina, međunarodna zajednica u Bosni i Hercegovini zagovara „odgovornost domaćih organa“.

Imajući u vidu stalno osporavanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u protekloj deceniji, ambasadori Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira i ja složili smo se da je potreban drugačiji odgovor.

Uz podršku Upravnog odbora, iskoristio sam svoje izvršne ovlasti kao visoki predstavnik i donio odluke kao odgovor na nezakonite i destabilizirajuće korake koje su poduzele vlasti Republike Srpske.

Te odluke se odnose na *Zakon o nepokretnoj imovini koja se koristi za funkcioniranje organa javne vlasti*, koji je Republika Srpska usvojila u februaru ove godine. Ovaj zakon krši nekoliko pravosnažnih odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Međutim, nakon 27 godina nismo u mogućnosti doći do zakona na državnom nivou o prijenosu državne imovine na različite nivoe javnih usluga i javnih potreba. To je poražavajuće, i raduje me da se sada, nakon moje odluke, čini da postoje pokušaji da se sjedne zajedno i radi na ovome, što

vidim kao vrlo, vrlo neophodno.

Primjena ovog zakona onemogućila bi prihvatljivo i održivo rješavanje pitanja državne imovine, što je od 2008. godine prvi cilj programa 5+2.

Umjesto da svojim ovlastima djelujem u ime entitetske skupštine i poništim taj zakon, naložio sam suspenziju njegove primjene sve dok on ne dođe pred Ustavni sud. Dakle, vratio sam to institucijama države.

Ove odluke nisu donesene olako, i pribjegnuto im je kao krajnjem sredstvu, nakon što su iscrpljene sve druge mogućnosti, uključujući dijalog i apele na najviše nivoe rukovodstva Republike Srpske.

Ipak, ukoliko zakonodavno tijelo Republike Srpske ne izmijeni svoje zaključke iz decembra, u pitanju je 130 zakona. Zato sam iskoristio priliku da jasno naglasim da bi bilo kakav zakonodavni akt kojim bi se narušavala struktura Ustava bio neprihvatljiv. Na njemu se treba raditi zajedno sa EU i sa drugim partnerima kako bi se došlo do boljih zakona koji poštuju Ustav Bosne i Hercegovine.

Podržavajući primjenu mojih ovlasti kao visokog predstavnika, te ciljanim sankcijama i povlačenjem sredstava od strane pojedinih zemalja, međunarodna zajednica je pokazala da je spremna zauzeti drugačiji pristup u Bosni i Hercegovini.

Uvijek ćemo težiti dijalogu kao prvoj opciji. Snažno sam se zalagao i još uvijek se zalažem da se do rješenja dođe u nadležnim institucijama, bilo da je riječ o državnoj imovini, negiranju genocida, pomirenju ili bilo kojem drugom pitanju sa kojim se zemlja suočava.

Ako se ustavni poredak želi izmijeniti ili poboljšati, to moraju učiniti izabrani predstavnici koji rade na tome da se

nađe zakonsko rješenje. Jednostrano uzurpiranje nadležnosti bez uspostavljanja zajedničkog pravnog osnova protivno je Dejtonu. Nećemo mirno sjediti dok stranke nastoje uništiti 26 godina mira, stabilnosti i napretka.

Dame i gospodo,

Iako su potezi vlasti Republike Srpske opravdan razlog za zabrinutost, to ne umanjuje razočarenje međunarodne zajednice zbog nefunkcionalnosti u Federaciji, drugom entitetu.

Tri i po godine nakon općih izbora 2018., i pet mjeseci prije općih izbora 2022., stranke u Federaciji još uvijek nisu postigle dogovor i imenovala novu vladu. Tako je i u Hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Dakle, u tom kantonu i na nivou Federacije i dalje sjede vlade iz mandata 2014.-2018. To je povreda osnovnih demokratskih principa, a posebno izražene volje birača.

Ostala ključna imenovanja u Federaciji i dalje nisu provedena, između ostalog i imenovanje sudija u Ustavni sud Federacije.

Nažalost, ova pitanja vezana su sa pregovorima o izbornim reformama između dvije glavne stranke u Federaciji, bošnjačke SDA i hrvatskog HDZ, pri čemu potonja koristi pitanje imenovanja kao sredstvo za potkusurivanje. Ipak, dogovor je i dalje nedostižan.

U kontekstu državne imovine, iako vlasti Federacije nisu pokušale da uvedu zakone kojima bi narušile primat države, nisu ni ažurirale svoje postojeće zakone i uskladile ih sa odlukama Ustavnog suda BiH u tom pogledu. Pozvao sam nadležne federalne i kantonalne vlasti da isprave tu situaciju.

Štaviše, postoje izvještaji o očiglednim kršenjima Zabrane raspolaganja državnom imovinom i pozivam nadležne pravosudne organe da istraže i procesuiraju takve slučajeve, ma gdje oni

bili.

Kao što sam spomenuo, dogovor o izbornim reformama nije postignut uprkos dvogodišnjem neumornom angažmanu SAD-a i EU u tim pregovorima. Uprkos generalnom dogovoru među strankama o paketu amandmana za poboljšanje transparentnosti i vraćanje povjerenja birača, za poštivanje odluka međunarodnih i domaćih sudova u izbornom procesu, taj paket nije usvojen.

Iako još ima vremena za dogovor u posljednjem momentu, 2022. je godina općih izbora, i izbori mogu i bit će održani po rasporedu u oktobru, kao što su opći izbori održani po rasporedu i 2018. godine.

Održavanje redovnih, poštenih i slobodnih izbora je obaveza iz Općeg okvirnog sporazuma za mir i građanima se mora omogućiti da izraze svoju volju kroz demokratski proces.

S obzirom da je pred nama predizborna kampanja, pozivam sve političke stranke da se ponašaju kulturno i ☐dostojanstveno.

Dame i gospodo,

Kao visoki predstavnik, i dalje se sastajem sa političkim liderima i drugim sagovornicima u Bosni i Hercegovini, kao i sa liderima u regiji, uključujući susjednu Srbiju i Hrvatsku, te obližnju Mađarsku. Iako se ne slažemo uvijek i u svemu, zahvalan sam na njihovoj perspektivi. Svako ima važnu i uticajnu ulogu u izgradnji konstruktivnog dijaloga, a meni su prenijeta neka ohrabrujuća opredjeljenja.

Sastao sam se i sa onima koji su odgovorni za politiku prema Zapadnom Balkanu u raznim prijestonicama, prije svega država članica Upravnog odbora PIC-a. Ne samo zbog hitnosti kada je riječ o trenutnoj situaciji, već i zbog potrebe za ponovnim angažmanom tih prijestonica u izvršavanju zadataka koji budu

pred nama kada se konačno vratimo na pravi put. U međuvremenu, Ruska Federacija kao članica PIC-a suspendirala je svoje učestvovanje.

Vjerujem da bi ispunjavanje programa 5+2 i preporuka EU ne samo riješilo određene primjedbe već i doprinijelo trajnom miru i stabilnosti, čime bi se suštinski poboljšao život svakog građanina Bosne i Hercegovine.

To bi pak smanjilo stalne i sve brojnije odlaske mladih ljudi iz zemlje u potrazi za boljim prilikama – da ne govorimo o vladavini prava i političkoj stabilnosti – van zemlje.

U svom obraćanju Zastupničkom domu na državnom nivou prošle jeseni, naglasio sam važnost uključivanja u reforme na čvrstom putu ka Evropskoj uniji, koja ostaje nezamjenjiv partner za budućnost te zemlje. Postoji široko prihvatanje puta evropskih integracija.

U tom smislu, ključno je da evropska vrata ostanu otvorena za Bosnu i Hercegovinu i ostatak Zapadnog Balkana.

Dame i gospodo,

Bosna i Hercegovina i međunarodna zajednica, kako ja to vidim, nalaze se na raskrsnici. Ono što će se dalje dešavati i način na koji međunarodna zajednica odluči da reagira imat će odjeka širom Zapadnog Balkana. Ostajemo opredijeljeni za Bosnu i Hercegovinu i Opći okvirni sporazum za mir.

Pokazali smo da smo spremni biti odlučni. Ali također cijenimo dijalog i otvorenost. Nadam se da će i politički lideri Bosne i Hercegovine pronaći vrijednost u tome i osloboditi građane koje predstavljaju daljnjih briga o novom sukobu.

To bi međunarodnoj zajednici dalo priliku da smanji praktični angažman u Bosni i Hercegovini. Sve dok to nije slučaj, iz vlastitog iskustva vidim da postoji izrazita i značajna

potreba da daytonske institucije ostanu tu i rade, te pomognu ljudima u BiH da ostvare održiv razvoj te zemlje.

Hvala vam.